

ТАҚРИЗИ

муқарризи расмӣ ба десертатсияи Изатулоева Холида Исмаиловна дар мавзуи «Рушди фаъолияти мустақилона ва қобилияти эҷодии донишҷӯён дар шароити низомии кредитии таълим», ки барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзоди илмҳои педагогӣ аз рӯи ихтисоси 13.00.01 – Педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот пешниҳод шудааст.

Мавзӯ ва муҳтавои таҳқиқоти диссертационӣ ба мазмуни бандҳои зерини шиносномаи ихтисоси 13.00.01. – Педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот: банди 4.1. Асоснок кардан ва татбиқ намудани концепсияҳо, системаҳои педагогӣ, таҳқиқоти равишҳои ташкил ва тақмили раванди интегралӣ педагогӣ; банди 4.1.1. Муайян намудани шароити оптималии ташаккули шахсият дар раванди таълим; банди 7.1. Ҳаракати навоҷарона дар таълим, фаъолияти таҷрибавӣ муассисаҳои таълимӣ, умумигардонӣ, паҳн ва ҷорӣ намудани нағзҳои педагогӣ; банди 7.1.1. Тағйироти системавӣ дар фаъолияти касбӣ ва педагогии омӯзгор мувофиқ мебошанд.

Муҳимияти мавзуи диссертационии интихобнамудаи Изатулоева Холида Исмаиловна бар он асос меёбад, ки ҳадафи асосӣ таҳаввули раванди ташаккули низомии кредитии таҳсил дар фазои макотиби олии самти педагогӣ, нақши омӯзгори оянда дар роҳандозии фаъолияти пурмаҳсули касбӣ, мувофиқат кардани он ба талаботи замони муосир дар мавриди фароҳам овардани сатҳи баланди дониш, маҳорат, малака ва салоҳиятмандии донишҷӯён-омӯзгорони оянда тавассути тақмили роҳи равиши худомӯзӣ ва худтақмилибӣ, ташаккули шахсияти кордон, масъулиятшинос ва узви фаъоли ҷомиа арзёбӣ мегардад.

Довталаб бамаврид таъкид менамояд, ки фаъолияти мустақилона ва қобилияти эҷодии донишҷӯён дар шароити низомии кредитии таълим ҳамон вақт натиҷаи хуб медиҳад, ки агар дар муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ мустақилияти донишҷӯён рушд дода шуда, малакаю маҳорати баланди касбӣ-омӯзгорӣ ташаккул дода шавад. Ҳақмзамон, ба ақидаи довталаб проблемаи омода кардани кадрҳои болаёқат дар муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ бидуни роҳандозии

сифати баланди таҳсил, сафарбар шудани донишҷӯён ба кори фаъоли мустақилона ва дарёфти чораҳои рушди эҷодӣ ва зеҳнӣ тасаввурнопазир аст. Бинобар ин вазифа аз он иборат аст, ки роҳҳои муассири расидан ба ин ҳадафи дилхоҳ муайян ва роҳандозӣ карда шавад.

Дар диссертатсия бамаврид баён карда шудааст, ки дар сурати муносибати ҷиддӣ ба кори мустақилонаи донишҷӯ дар шароити низоми кредитии таҳсил талабот нисбат ба баландшавии сифати таълиму тадрис ва омодашавии омӯзгори оянда дар фазои макотиби олий ҳали худро меёбад, зеро таҷрибаи кор собит менамояд, ки ин самти кор (фаъолияти худомӯзӣ дар заминаи кори мустақилона ва ташаккули қобилияти эҷодӣ) дар партави низоми кредитии таълим ҳануз ба таври дилхоҳ роҳандозӣ нашудааст.

Аҳамияти назариявии тадқиқот дар он зоҳир мегардад, ки муҳаққик яке аз омилҳои асосии коркарди асосҳои бунёдии рушди фаъолияти мустақили донишҷӯён-омӯзгорони ояндаро дар ташаккули қобилияти эҷодии онҳо дар заминаҳои педагогӣ- психологӣ инъикос намудааст. Инчунин дар рисола коркарди меёрҳо ва нишондиҳандаҳои фаълмандии муҳассилин дар раванди санҷиши озмоишӣ пешниҳод гардида, амсила ва технологияи ташкили бонизоми кори мустақилонаи омӯзгорони оянда мураттаб карда шудааст, ки ба такмили раванди низоми кредитии таълим ва омодашавии мутахассисони соҳибкасб мусоидат хоҳад кард. Фаъолияти мустақилона ва қобилияти эҷодӣ танҳо дар чараёни фаълоне аз худ намудани маводи таълимӣ ба даст меояд. Фаълнокӣ бошад аз донишҷӯён нисбат ба маводи омӯхташаванда, нисбат ба супоришҳои омӯзгор ва адабиёти тавсияшуда диққатнокиро талаб мекунад: дар ин маврид ақл, фикр, ирода, маҳорат ва хулқ ба кор банд мешаванд.

Барои ташкили кори мустақилонаи донишҷӯ дар вазъи низоми кредитии таҳсил чунин шароитҳо ногузиранд:

- омодагии донишҷӯ ба кори мустақилона; мавҷудият ва дастрас будани маводи таълимӣ-методӣ ва маълумотӣ-иттилоотӣ (справочник);
- ёрии машваратӣ.

Дар масъалаи идоракунии кори мустақилона ҳадафҳои он бояд пешакӣ тарҳрезӣ гардад. Масалан, дар курсҳои поён кори мустақилона ба самти кор бо адабиёти илмӣ, тарзу усули дарёфти асарҳои зарур, конспекти босаводона ва навиштани реферат равона мешавад.

Таҳқиқоти мазкур аҳамияти пайваста ба роҳ мондан, такмил додан ва таҳкими роҳу усули кори мустақилонаи донишҷӯёнро аз масъалаҳои асосии омода кардани кадрҳои баландсифатӣ омӯзгорӣ дар шароити низоми кредитии таҳсил дар муассисаи таҳсилоти олии касбӣ меҳисобад.

Дар ин маврид олимони соҳаи педагогика қайд мекунанд, ки бе саъю талош ба кори мустақили илмӣ омӯзгори муассисаи таҳсилоти одитарин зери тасарруфи се унсуре хавфноки таҳсил мемонад: механикӣ будани донишҳо ва малакаҳо, ба сифати як чизи шахшуда (догма) мондани амалҳо, паст шудани сатҳи дониш. Ҳамзамон муҳаққиқон ба чунин ақидаи ягона омадаанд, ки қобилияти эҷодиро дар ҳар як толибилм мақсаднок ташаққул додан мумкин аст. Бо вучуди он, ки дар табиати зумрае он то дараҷаи кофӣ, дар дигаре камтар рушд меёбад, вале дар ҳар як донишҷӯ муносибати эҷодиро тавассути ташкили оқилонаи кори мустақилона дар робита ба фаъолияти пурсамари касбии худ ташаққул додан мумкин аст.

Дар рисола оид ба ташаққули қобилияти эҷодӣ, ки омили дигари рушди малакаи касбии омӯзгорони оянда мебошад, далелҳо оварда шудааст. Эҷодкорӣ як чизи нав меофарад, зеро он аз тазоди фаъолияти стандартӣ, эҷодкорӣ иборат буда, чизи аллақай маъмулро такрор намекунад. Муаллиф инчунин ба сатҳҳои паст ва баланди эҷодкорӣ таваҷҷуҳи махсус зоҳир мекунад. Ба ақидаи ӯ, сатҳи пасти фаъолияти омӯзгор аз қорбасти ғайриқаноатбахши донишҳои пештар ҳосилшуда ва доираи маҳдуди истифодаи онҳо ташкил ёфтааст.

Муҳаққиқ бо далелҳо бартарии таълими кредитиро нисбати таълими анъанавӣ исбот намуда, усулҳои босамари раванди ташаққули фаъолияти мустақилона ва қобилияти эҷодии донишҷӯёнро дар шароити низоми кредитии таълим равшану возеҳ дарҷ намудааст. Дар раванди таълими кредитӣ мавқеи асосиро мустақилияти донишҷӯ ишғол намуда, фаъолияти мустақилона тақвиятбахши малакаҳои эҷодӣ мегарданд.

Унсурҳои эҷодкорӣ дар раванди таълиму тадрис бо дарнанзардошти низоми қабулшудаи педагогӣ зухур ёфта, аз самтҳои муҳимми ташкилӣ, сохторӣ, ташхисӣ ва иртиботӣ иборат аст. Вале барои татбиқи фаъолияти эҷодкории донишҷӯ-омӯзгори оянда дар раванди фаъолияти педагогӣ як қатор омилҳо ва шартҳо мавҷуданд. Аз ҷумла:

- маҳдудияти вақт ва замони эҷодкорӣ дар робита бо роҳу усул ва воситаҳои ҳалли масъалаи гузошташуда;
- эҷодкории муштарак байни омӯзгор ва хонанда;
- таъхир наёфтани натиҷаҳо ва имкони пешбини онҳо;
- пешбини равшан ва пешниҳоди хулосаҳо;
- талабот ба муқоисаи доимии усул ва вазъиятҳои ғайристандартӣ қолабии таълиму тадрис.

Дар таҳқиқоти мазкур фаъолияти эҷодкории омӯзгор ҳамчун ҷузъи ҷудонашавандаи ҷараёни таълим махсуб ёфта, дар татбиқи босифати омӯзишу парвариши шогирдон инъикос мегардад.

Эҷодкории донишҷӯ-омӯзгори оянда роҳу равиши тоза ва унсурҳои навини таълиму тадрисро ба мадди аввал мегузорад. Чи тавре ки амалия собит месозад, навгониҳо дар пояи консепсияҳо ва назарияҳои тозаи таълим ва истифодаи методҳои муосири фазои таҳсилот зухур мекунанд.

Муҳаққиқ се дараҷаи эҷодкории педагогиро пешниҳод кардааст: кашфиёт, ихтирои педагогӣ ва тақомул. Дар сатҳи аввал андешаҳои миқёсӣ ва навоариҳои педагогиро бештар роиҷ медонад; дар бахши дуюм бозёфтҳои педагогиро дар самти фанни таълим, тарҳрезии унсурҳои алоҳидаи низоми таълим, воситаҳо, методҳои педагогии таълиму тарбияи ҳадафманд мегузорад ва ниҳоят, самти тақомул – ба вазъи муосири таълиму тадрис мувофиқ гардонидани онро пешниҳод менамояд.

Муаллифи диссертатсия пешниҳод намудааст, ки яке аз масъалаҳои умдаи фаъолияти донишҷӯ-омӯзгори оянда дар давраи таҳсил дар макотиби олии маҳсулноки, ғайрат ва чидду ҷаҳди ӯст. Маҳз дар заминаи кӯшиш ва машаққатҳо, мустақилона омӯختанҳо ва ҷустуҷӯ карданҳо қобилият ва истеъдод парвариш меёбад ва рушд мекунад. Эҷод ва

эҷодкории омӯзгор мисли фаъолияти оҳангсоз ва рассому наққош аст, шояд аз онҳо низ мураккабтар ва нозуку ҳассостар.

Унвончӯ дар фарзияи тадқиқот асосҳои назариявӣ - амалӣ ва технологияи рушди бонизоми фаъолияти мустақили донишчӯён-омӯзгорони оянда ҳамчун омили ташаккули қобилияти эҷодӣ дар шароити низоми кредитии таҳсилот бо дарназардошти рушди босуръати илм, дастур ва тавсияҳои методӣ возеҳ инъикос намудааст, ки истифодаи саривақтии он аз манфиат орӣ нест.

Дар навгонии илмии тадқиқот асосҳои методологии омӯзиши ҳамаҷонибаи консепсияҳои мавҷудаи педагогӣ-психологӣ моҳият ва мафҳуми «фаъолияти мустақили донишчӯ-омӯзгори оянда» дар вазъи низоми кредитии таҳсил чун омили пешбарандаи ташаккули қобилияти эҷодӣ мавриди баррасӣ ва тавзеҳу тавсеа гардида, роҳу усулҳои ташаккули қобилияти эҷодӣ тавассути роҳандозии кори мустақилона дар асоси истифодаи усулҳои фаъоли таълим пешниҳод гардида, бартари низоми кредитии таълим исбот ёфтаанд, ки эътимоднокии фаъолмандшавии нерӯи маърифатӣ-зеҳнии донишчӯён, идоракунии бонизоми фаъолияти зеҳнӣ ва фикрӣ дар ташаккули маҳорат ва малакаи касбии омӯзгори ояндаро таъмин менамояд.

Аҳамияти назариявӣ ва амалии тадқиқот дар он зоҳир мегардад, ки:

- самаранокии амсила ва технологияи пешниҳодшуда оид ба рушди фаъолияти мустақилона ва қобилияти эҷодии донишчӯён дар шароити низоми кредитии таълим собит шуданд;
- тартегияҳои рушди фаъолияти мустақилона ва қобилияти эҷодии донишчӯёнро дар асоси озмоиши санҷидашуда пешниҳод менамояд;
- натиҷаҳои тадқиқот метавонанд ҳангоми коркарди ҷанбаҳои методии баланд бардоштани самаранокии дарсҳо ва сифати дониши донишчӯён истифода гардида, мавриди тавачҷуҳи мутахассисони соҳаи педагогика, психология ва методикаи таълим дар синфҳои ибтидоӣ қарор гиранд;
- тавсияҳои методӣ метавонанд амалан дар раванди омодакунии омӯзгорони синфҳои ибтидоӣ дар муассисаҳои таҳсилоти миёна ва олиии касбии равияи омӯзгорӣ, дар курсҳои тақмили ихтисос, таҳияи десертатсия, корҳои курсӣ, дипломӣ ва реферативӣ истифода шаванд.

Аз истифодаи адабиёти мутолиашуда маълум шуд, ки муҳаққиқ дар таҳияи диссертатсия кӯшиши зиёд намуда, метод ва воситаҳои таълими самарабахшро бо коркарди истифодаи арзишҳои миллӣ пешниҳод намудааст, ки ба рушди фаъолияти мустақилона ва қобилияти эҷодии донишҷӯён дар шароити низоми кредитии таълим мусоидат хоҳад кард.

Аз истифодаи адабиёти мутолиашуда маълум шуд, ки муҳаққиқ дар таҳияи рисолаи илмӣ зиёд тақопӯ намуда, метод ва воситаҳои рушди фаъолияти мустақилонаи муҳассилин пешниҳод намудааст, ки ба омодашавии омӯзгори оянда мусоидат хоҳад кард.

Бо дарназардошти баъзе камбудиҳо, ки метавонад боиси костагӣ ба рисола ворид намоянд метавон пешниҳоди зиринро иброз намуд:

1. Истифодаи қисмати амалияи кор фарохтар нишон дода шавад.
2. Ғалатҳои имлоие, ки аҳёнан ба ҷашм мерасанд, ислоҳ карда шаванд.
3. Агар дар ҷадвалҳо мувофиқ ба нишондодҳо ихтисораҳо навишта мешуд ба талабот мувофиқ мебуд ва ин натиҷаи озмоишро муқаммал мекард.

Ислоҳи саҳвҳо муҳтавои рисолаҳо таъсирбахш намуда, арзиши онро меафзояд.

ХУЛОСА

Диссертатсияи илмии Изатулоева Холида Исматовна, ки рушди фаъолияти мустақилона ва қобилияти эҷодии донишҷӯён дар шароити низоми кредитии таълимро дар бар мегирад, илман асоснок карда шуда, пешниҳод карда шудааст.

Тарз, усул ва воситаҳои таълим, эътимодноӣ, пешниҳоду тавсияҳои аз ҷиҳати илмию методӣ асоси худро ёфтаанд.

Рисолаи илмӣ бо забони ноби тоҷикӣ навишта шуда, тартиби таҳия, ҷобачогузори қисмҳои он ба пуррагӣ ба талабот ҷавобгӯ мебошад. Баъди ҷамъбасти ҳар як боб хулосаҳо бароварда шудааст.

Миқдори навишти рисолаи илмӣ кофӣ буда, бо пешниҳоду тавсияҳои назариявӣ амалӣ ва намунаҳову ҷадвалҳо таъмин карда шудааст.

Автореферат мундариҷаи асосии рисолаи илмиро дар бар гирифта, бо муҳтавои диссертатсия мувофиқат мекунад.

Дар интиҳои рисолаи илмӣ омилҳои асосии рушди фаъолияти мустақилона ва қобилияти эҷодии донишҷӯён дар шароити низоми кредитии таълим, ки илман собит карда шудаанд, манзури омӯзгорон гардонида шудааст.

Дессертатсия ба талаботи Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ мувофиқ буда, муаллифи он Изатулоева Холида Исмаиловна ба дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои педагогӣ аз рӯи ихтисоси 13.00.01 – Педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот сазовор мебошад.

Номзади илмҳои педагогӣ, муовини
декан оид ба таълимӣ факултети механикони
кишоварзӣ, Донишгоҳи аграрии
Тоҷикистон ба номи Ш. Шохтемур

Курбонов А.М.

Суроғаи донишгоҳ: 734003, Ҷумҳурии Тоҷикистон, шаҳри
Душанбе, хиёбони Рӯдаки 146, Тел+992 93-412-53-45. kam8184@mail.ru

Имзои н.и.п А.М. Курбоновро тасдиқ мекунам.

Сардори шӯбаи таъминоти
ҳуқуқӣ ва кадрҳои Донишгоҳи
аграрии Тоҷикистон ба номи Ш.Шохтемур

Раҷабова Н.А.